

СТАНОВИЩЕ

на дисертация за придобиване на образователната и научна степен „доктор” по научна специалност 3.2. Психология, Възрастова и педагогическа психология на Ани Любенова Пълева – редовен докторант към ЮЗУ „Неофит Рилски”, Философски факултет, катедра Психология

Тема на дисертацията: „Психосоциални предпоставки за музикално-сценична изява на ученици”

Изготвил: доц. д-р Ергюл Таир, ИИНЧ-БАН

Представеният от Ани Пълева дисертационен труд е посветен на предпоставките за творческа изява на учениците и по-конкретно на психосоциалните предпоставки за музикално-сценична изява. Дисертацията е с общ обем от 267 страници, включващи увод, три глави, заключение, библиографска справка и приложения с инструментариума на изследването и програми за обучение по специален предмет в училищата за музикално сценично изкуство. Използваната литература е от 206 източника, от които 90 на кирилица (23 на български език и 67 на руски език) и 104 на латиница (няколко на френски език и по-голямата част на английски език) и 12 електронни източника, релевантни на изследвания проблем.

В увода докторантката обосновава актуалността на темата, като извежда същностни въпроси, свързани със сценичната изява на музикантите и предпоставките за техния успех. Посочват се необходимостта от личностно самоусъвършенстване и психологическо израстване на музиканта, акцентира се върху ролята на преподавателя, като се анализират съществуващите митове за изявите на музикантите. Поставят се предизвикателствата, пред които се изправят младите музиканти и значимостта на разглеждания проблем, както от изследователска гледна точка, така и от приложна, за развитието и реализацията на учениците със специални способности.

Първа глава задълбочено разглежда същността на основните понятия, които са обект на изследване: тревожност; готовност за музикално-изпълнителска дейност, локус на контрол и мотивация. Поставя се акцент върху личностната и ситуативната тревожност, но най-вече върху сценична тревожност. Предоставят се данни от различни изследвания, свидетелстващи за сравнително широкото разпространение на явлениято при музиканти. Анализират се причините за нея, като се описват проявите ѝ от различно естество – физиологично, когнитивно и поведенческо, както и начините за

справяне със сценичната тревожност. По същия аналитичен начин са описани същността на понятието готовност, като цяло и готовността за музикално-изпълнителска дейност, структурата и методите за нейното формиране. Обръща се внимание и на локуса на контрол, като генерализирано очакване, детерминиращо поведението на личността и се извеждат основните категории потребности, определящи насоката на поведение. Описани са проявите на интерналността като цяло и конкретно в учебната дейност. Детайлно са представени същността и психологическите теории за мотивацията, концепцията за вътрешна и външна мотивация, като акцентът е върху мотивацията в класната стая и лицата, занимаващи се с музика.

Представеният теоретичен обзор свидетелства за добро познаване на разглеждания проблем от страна на Ани Пълева и за наличието на способности за неговото систематично и аналитично представяне.

Във втора глава докторантката представя целта и задачите на изследването и обосновава своите хипотези. Извадката включва 100 ученици от музикално училище на възраст от 13 до 16 г. Избраният инструментариум съответства на поставените цели и задачи, като покрива широк набор от въпросници: 1) Въпросник за личностна и ситуативната тревожност на Ч. Спийлбъргър (адаптиран за български условия от Щетински и Паспаланов, 1989); 2) Методика за измерване на емоционалната напрегнатост (Иванов и Иванова, 1992); 3) Тест за изразеност на отношение към изпълнителската дейност (В. Г. Касимов); 4) Тест за локализация на контрола (Величков и др., 1986); 5) Тест за мотивация за постигане на успех и избягване на неуспех (А.Реан).

Богатият инструментариум на изследването предполага и множество резултати, които последователно са представени в трета глава. Накратко можем да посочим констатираните, в съответствия с очакванията, умерени към високи нива на ситуативна тревожност. Единствено полът от изследваните социодемографски характеристики оказва влияние, като предвидимо момичетата имат по-високи нива на тревожност. Подобно, равнището на личностна тревожност също е високо, като отново момичетата са по-тревожни. Установява се, че върху емоционалната напрегнатост влияние оказват съставът на публиката, притеснението и ситуативната тревожност. Също така, налице е значима правопрпорционална връзка между характеристиките на емоционална напрегнатост и личностна тревожност. Учениците от музикалното училище имат високо ниво на готовност за изпълнителска дейност, както и ориентация към успех. Мотивацията е по-висока при учениците от девети клас, както и при лицата с по-голям сценичен опит. Въз основа на проведената анкета се заключава, че публиката има силно влияние

върху сценичната изява. Докторантката извежда и някои препоръки, които биха подобрили работата с учениците и най-вече тяхната сценична изява.

Представеният автореферат адекватно отразява дисертационната разработка, като включва и приносите на докторантката, сред които могат да се отбележат както теоретични приноси, вкл. осъщественият обзор върху редица фактори, които оказват влияние върху сценичната изява на учениците, така и резултатите от емпиричната им проверка. Представени са четири самостоятелни публикации по темата на дисертацията от докторантски научен форум и в Годишника по психология на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Позволявам си някои бележки, свързани с препоръка за по-обобщено представяне на съдържанието на дисертацията, при която да се избегне детайлизирането и посочването на теоретични предпоставки при всяка подточка или конструкт от осъществения литературен обзор. Бих предложила част от множеството таблици с резултати да се изнесат в приложения, а при описание на резултатите да се представят само обобщени или значими данни. Необходимо е по-внимателно пренасяне на литературните източници, като при някои има слети думи (№ 145), при втори липсва пълна библиографска справка (№113), трети - липсват в библиографската справка (напр. посочва се използването на въпросник за тревожност, адаптиран за български условия от Щетински и Паспаланов, 1989, но авторите липсват в литературата), а при значителна част от източниците на кирилица подредбата се различава от общо приетата и използвана при източниците на латиница, което създава усещане за автоматично копиране на източниците.

Независимо от отправените бележки, които са по-скоро от техническо естество, смятам, че дисертационният труд е по-актуална и значима тема. Осъществено е самостоятелно емпирично проучване на значими за музикално-сценичната изява на ученици предпоставки с адекватни методи. Получените резултати имат своята теоретична и приложна значимост. Всичко това ми дава основание да предложа на уважаваното научно жури да присъди на Ани Любенова Пълева образователната и научна степен „доктор“.

23. 04. 2018 г.

Член на научното жури:

(доц. д-р Ергюл Таир)